

16 Temmuz 2025

Yoksulluğu Gerileterek Çocuk İşçiliğini Önleyecek Ekonomik Başarı, Yargının Kaliteli Hizmet Üretmesine Muhtaçtır

6 Temmuz 2025 tarihinde, Prof. Dr. Pınar Uyan Semerci'nin (İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi), Cumhuriyet Gazetesi'nden Figen Atalay'a verdiği [röportajda](#) “Türkiye’de en mütevazı tahminle 1 milyonun üzerinde çocuk işçi olduğunu söylemek mümkün. Bu sayıya kayıtdışı farklı biçimlerde çocuk işçileri ve ev içinde bakım emeği veren çocukları da eklediğimizde sayının daha da yüksek olduğunu belirtmek gerek. Geçinememe, COVID 19 pandemisi sonrasında yaşanan çoklu krizler, ailelerin ekonomik zorluklarını artırarak çocukları çalışmaya itiyor. Özellikle genel olarak orta sınıflar içinde bir yoksullaşmadan bahsedebiliriz. Ancak daha dezavantajlı koşullarda yaşayan ve ucu ucuna geçinmeye çalışan ailelerin durumları daha da kırılganlaşmış durumda, özellikle şehirde başta kiralılar nedeniyle” şeklinde bir saptaması bulunmaktadır.

Bu saptamayı destekleyen bir diğer veri de doğrudan TÜİK’ten gelmiştir. TÜİK’e göre, Türkiye’de 15-24 yaş arası nüfusun iş gücüne katılım oranı on sene önce %40 seviyelerindeyken, bu oran 2024’te %47’ye yükselmiştir.

Bir diğer veri de [OECD raporunda](#) yerini almış bulunmaktadır. 2025 yılının Şubat ayında yayınlanan OECD raporunda “görelî yoksulluk içinde büyüyen çocuk nüfusu oranı”na göre yapılan sıralamada Türkiye, %20,6 ile 41 ülke arasında çocukların en yüksek görelî yoksulluk yaşadığı 7. ülke konumundadır ve OECD ortalaması %12,5’tir.

Çocuk işçiliğini; çocuğu çalışan ailelerce çocuğa karşı işlenen “bireysel” hak ihlali değil, “ekonomi yönetimi”nde alınan yanlış kararların yarattığı bir hak ihlali olarak görmek gerekmektedir. Çünkü;

1. Enflasyonist ortamda bozulan fiyat mekanizması karşısında asgari ücret yetersiz kalmakta, yüksek enflasyon insanların geçimini bozmaktadır.

TÜİK’e göre, nüfusumuzun en düşük gelire sahip %20’si, gelirin yaklaşık %72’sini sadece temel gıda ve barınma ihtiyaçlarına harcamaktadır. En yüksek gelire sahip %20’lik nüfusta bu oran %29’da kalmaktadır.

2. Enflasyonist ortam gelir dağılımını bozar. Türkiye’de gelir dağılımı özellikle son 10 yılda ciddi düzeyde bozulma eğilimindedir.

TÜİK'e göre 2024 yılı itibarıyla nüfusun 5'te 1'i, gelirin yaklaşık yarısına sahiptir. OECD raporuna göre Türkiye, 41 ülke arasında gelir dağılımı en bozuk 4. ülkedir.

3. Enflasyonist ortamda bütçe dengesi bozularak imkânları daralan devletin, fırsat eşitsizliklerini gidermek için sosyal devletten beklenen hizmetleri vermekte ihtiyaç sahiplerine yetememesi ve içine düşülen ekonomik darboğazlar; aileler için temel geçim ihtiyaçlarının karşılanamadığı sosyal krize dönüşebilir.

Anayasamızın 2. maddesinde belirtildiği üzere sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye'de, TÜİK'e göre sosyal koruma yardımlarının GSYİH'den aldığı pay gerilemektedir. OECD raporuna göre Türkiye, %10'la sosyal koruma harcamalarının GSYİH oranına göre yapılan sıralamada 41 ülke arasında 40. sırada yer almaktadır. OECD ortalaması %21'dir.

Sosyal adaletin sağlanması ancak kaliteli hizmet veren bir yargı ile mümkündür.

Devletin başlıca görevi, Anayasamızın beşinci maddesinde de vurgulandığı üzere; “kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

Bu nedenledir ki **idarenin başlıca görevleri** arasında, her ülkenin yaşayabileceği ekonomik daralma dönemlerinin bir an önce çözümlenmesi sağlamak ve sosyal adaletsizliğe dönüşmesini önlemek üzere **rasyonel bir ekonomi yönetimi** ortaya koymak; müreffeh bir ekonomi tesis ederek fırsat eşitsizliğine maruz kalan kişiler ve gruplar için **sürdürülebilir sosyal politikalar üretmek**, sosyal devletin **hukuki altyapısını güçlendirmek** yer almaktadır.

Yargı, idareyi bütün bu görevlerini gerçekleştirmek üzere hesap vermeye zorlayan mekanizmadır. Kaliteli hizmet veren bir yargının varlığında; ekonomi yönetiminde, sosyal politikalarda, istihdam politikalarında, eğitim sistemlerinde alınan yanlış kararlar, “**yönetimde başarısızlık**” olarak değerlendirilerek soruşturulmak üzere yargının önüne gelebilmektedir.

Kaliteli hizmet üretebilen bir yargı, bu işlevi ile aynı zamanda sosyal adalet demektir.

Çünkü, yargı sistemi yalnızca yasa uygulayan değil, sosyal adaleti koruyan ve sosyal adaletin önündeki engellerin kök sebeplerini kaldırmayı sağlayan mekanizmadır. Çocukların iş gücüne katılımındaki artışın gösterdiği üzere, çocuk işçiliğin yasak olması, bozulan ekonomi sonucunda bozulan geçimlerin aileler ve bunun toplum üzerinde yarattığı sosyal darboğaza tek başına kök çözüm değildir. **Çözüm;**

1. Makroekonomik kararların toplum üzerinde yarattığı hak temelli etkileri sorgulayan,
2. Sınıfsal eşitsizliği kök sebepleriyle gören,
3. Doğru sosyal destek mekanizmalarının devreye alınmasını ve işler kalmasını sağlayan,

4. İdarenin sorumluluklarını yerine getirmesini talep ederek **koşulları dönüştüren,**
5. **Kaliteli hizmet üreten yargıdır.**

Yargı kaliteli olursa, ekonomimiz çarpık büyümez. Sermaye birikimimiz, rant ekonomisine ve borç çevrimine değil, yatırıma yönelebilir. Böylece adil bir vergi sistemi tesis edilebilir, dolaylı vergilerle bütçeyi desteklemeye duyulan ihtiyaç ortadan kalkar. Gelir dağılımı dengelenir. Ülkemiz, orta gelir tuzağından çıkar.

Daha İyi Yargı Derneği'nin kaliteli hizmete odaklanmış, tam bağımsız, bu bağımsızlığını koruyabilir ve görevini yapmaya tam yetkin ve yeterli bir yargı sistemi için halihazırda zaten bir önerisi bulunmaktadır ki o da [A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu](#)'dur.

Daha İyi Yargı Derneği "A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu" çalışmasında şu temel 9 çözüm önerisini teklif etmektedir:

1. HSK'nın "Adalet Yüksek Kurumu"na dönüştürülmesi.

Adalet Yüksek Kurumu'nun, hâkim ve savcılardan avukatlara, siyaset temsilcilerinden sivil toplum kuruluşlarına, sendikalardan akademisyenlere kadar toplumun her kesiminden hukuk, kamu yönetimi, siyaset bilimi, ekonomi bilimi, toplum bilimi, psikoloji ve iletişim bilimi uzmanlarından oluşturulması ve Kurulun mevcut haliyle HSK'ya ve Adalet Bakanlığı'na verilen tüm yetkilerle donatılması. Ayrıca; Daimî Hukuk Şûrası kurulması ve Şûra'nın yılda iki kez toplanarak tavsiyeler geliştirmesi.

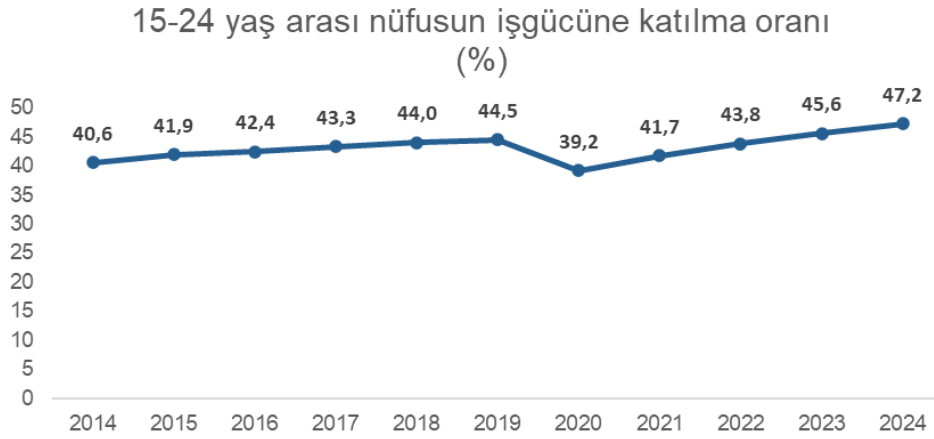
2. Yargıdaki bütün idari kararların Yargı denetimine açılacağı uzman bir "**Adalet Yüksek Mahkemesi**" kurulması. Yargının kendisinin hukuka tam hesapverir hale getirilmesi. Dileyen herkesin, harç ve masraf yapmadan yargıdaki atama, tayin, terfi ve sair idari işlem ve kararlara karşı dava açabilmesi, yargılamaya katılabilmesi.
3. Anayasa Mahkemesi'nin Daire sayısının 3'e çıkarılması, üye sayısının 15'ten 30'a yükseltilmesi ve seçimlerin kamuoyunun katılımına açık, şeffaf ve yargı denetime tabi tutulması.
4. Hâkim ve savcıların, kendi **bağımsız, demokratik meslek kuruluşlarını** kurmaları.
5. Hakim ve savcı atamalarının yetkinler arasından **açık yarışma esasıyla** liyakati öne çıkararak yapılması, **yüksek mahkeme üyelerinin** atanma sürecine kamuoyunun dahil edilmesi.
6. **Hukuk meslekleri yeknesak kariyer planı** ile yetkin hukukçular yetiştirilmesi, bu alandaki insan kaynağının etkin kullanılması.

7. Mahkemelerin 26 **kalkınma bölgesi bazında optimum** olarak dağıtılması. 7.000'den fazla mahkeme sayısının 3.000 civarına indirilmesi. Yargıdaki uzmanlıkların bölge merkezlerinde yoğunlaştırılıp, hizmetin halkın ayağına götürülmesi.
8. **Davaların tek celsede, 3-4 ayda sonlandırılması. Modern uyuşmazlık yönetim usulleri** ve dava öncesi **dürüst ifşa ve ibraz kurallarıyla** sulh ve uzlaşmanın teşvik edilmesi. Yargılamalarda iş yükünün, hukuk meslekleri arasında adil olarak dağıtılması. Dava hazırlığı ve ön tedbirler konusunda avukatlara daha fazla sorumluluk veren, keyfilik ve suistimalleri önleyen **“adli hazırlık mahkemeleri”** ile hızlı ve güvenli hizmet verilmesi.
9. **Bürokrasiye yüksek standartlarda hukuk güvencesi sağlanması; dokunulmazlar da dahil bütün kamu görevlilerinin ve siyasilerin, kayıtsız ve şartsız hukukun üstünlüğü ile herkesin kanun önünde eşit olmasının sağlanması.** Üst düzey kamu görevlilerine karşı yapılan suçlamaların, idari amirlerince değil, cumhuriyet başsavcılığınca soruşturulması ve dava açılması ve bunun Adalet Yüksek Mahkemesi'nin iznine tabi olması. Kamu görevlilerinin suçlarında soruşturma izni ön şartının kaldırılması.

Saygılarımızla

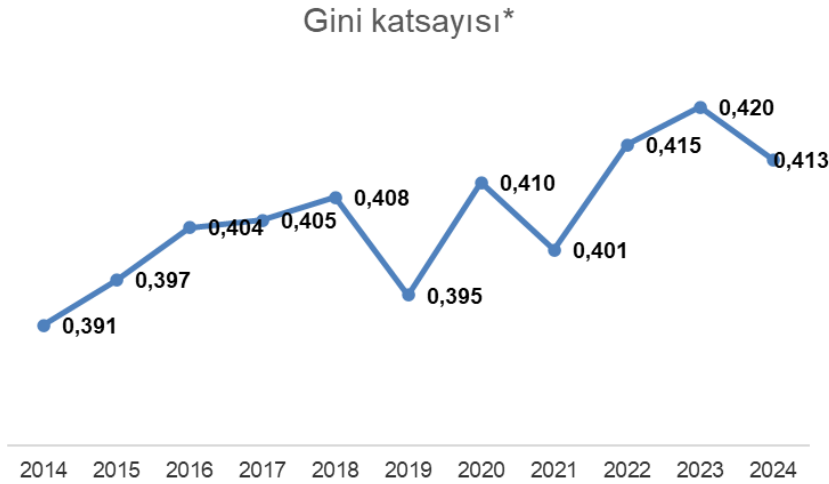
Daha İyi Yargı Derneği

EK 1.

* 15-24 yaş arası nüfusun iş gücüne katılım oranı artış eğilimindedir.

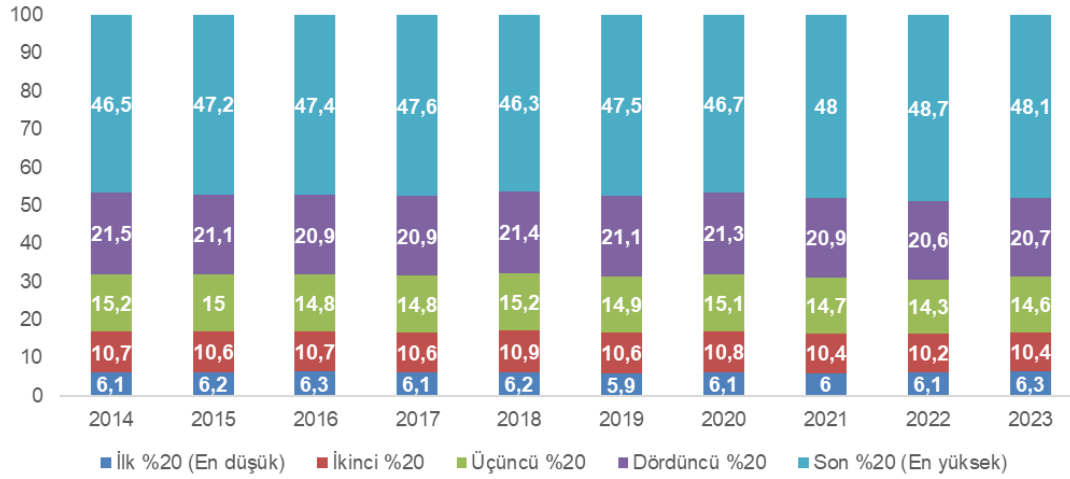
EK 2.

* Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değerler alır. 0 mükemmel eşitliği, 1 ise gelirin tek bir bireye ait olduğu ve diğer bireylerin hiç gelire sahip olmadığı maksimum eşitsizlik durumunu gösterir. 0,40'larda Gini katsayısı Türkiye'de gelir dağılımının bozuk olduğunu gösterir. OECD ortalama Gini katsayısı 0.31'dir.

EK 3.

Nüfusun gelire göre sıralı %20'lik dilimlerinin gelir paylarının dağılımı (%)

*Türkiye'de en zengin %20'lik kesim, toplam gelirlerin yaklaşık yarısına sahiptir.

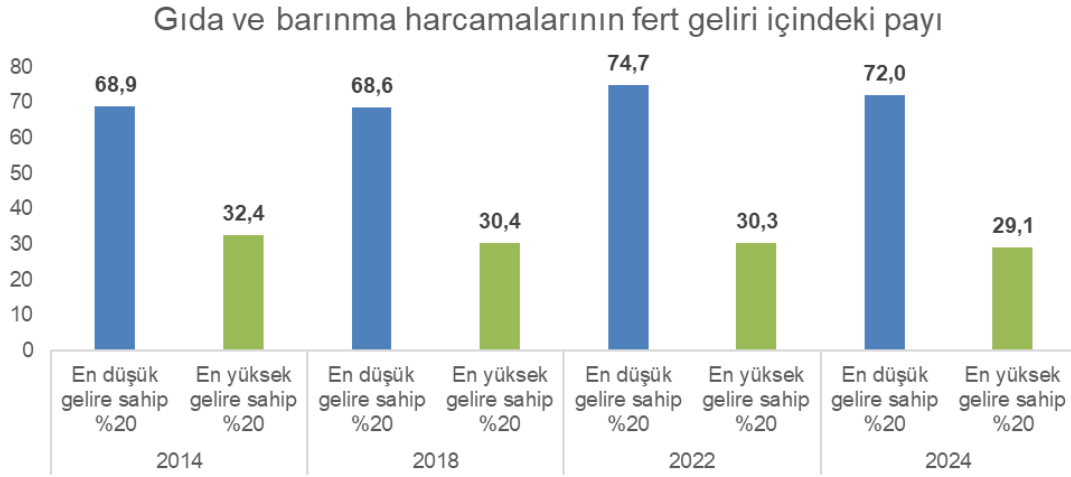
EK 4.

Nüfusun en yüksek gelire sahip %20'sinin gelirinin, en düşük gelire sahip %20'lik kesiminin gelirin oranı*

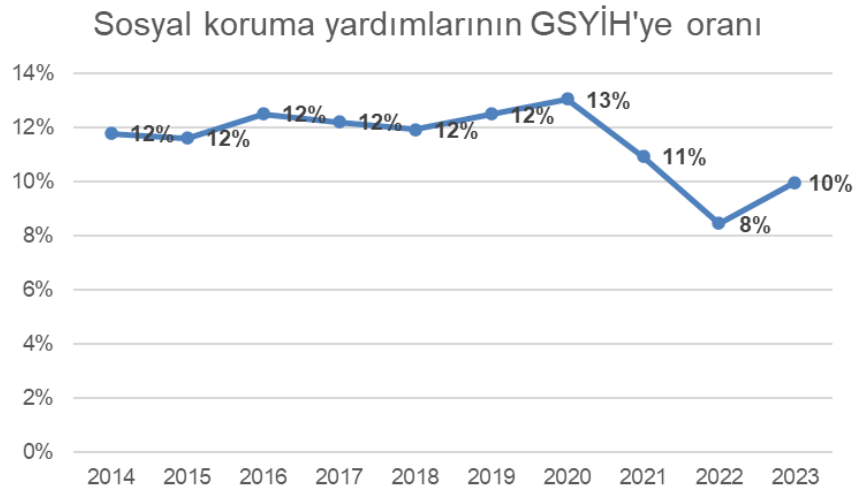
*Türkiye'de en yüksek gelire sahip kesimle en düşük gelire sahip kesim arasındaki gelir uçurumu, asgari ücretteki son dönem artışlara rağmen kapanmamaktadır.

EK 5.

* Nüfusumuzun en düşük gelire sahip %20'lik kesimi, gelirin yaklaşık %72'sini sadece temel gıda ve barınma ihtiyaçlarına harcamaktadır. En zengin %20'lik kesimin gelirleri içinde bu temel harcamaların payı ise gerilemektedir.

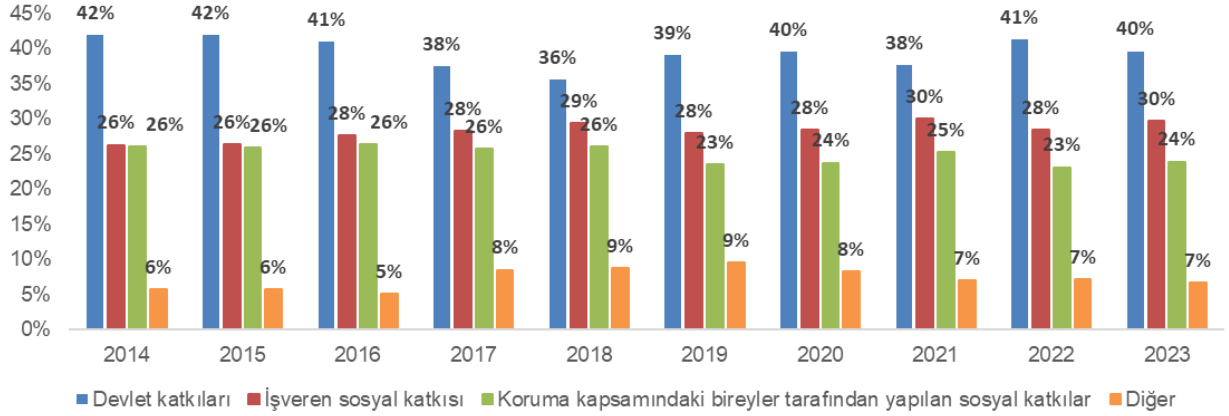
EK 6.

* 2014 yılından bu yana sosyal yardımların GSYİH'den aldığı pay gerileme eğilimindedir. 2024 itibarıyla sosyal yardımların GSYİH'ye oranı %10'dur.

EK 7.

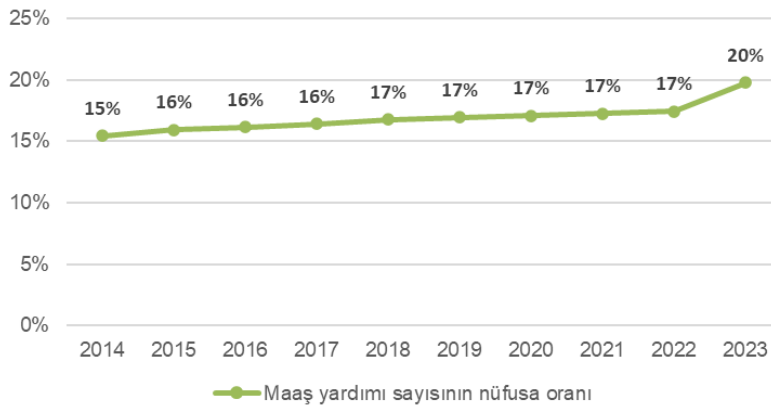
Sosyal koruma gelirlerinin türlerine göre dağılımı

* Sosyal yardım gelirlerinde devlet payı 2014 yılındaki %42 seviyesinden 2024 itibarıyla %40 seviyesine gerilemiştir. Buna karşın işveren sosyal katkısı %26'dan %30'a yükselmiştir.

EK 8.

Maaş yardımı sayısının nüfusa oranı

* Toplam nüfusta sosyal yardım alanların payı artış eğilimindedir. 2014 yılında nüfusun %16'sı sosyal yardım alırken, 2023 itibarıyla bu oran %21'e yükselmiştir.